PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

O‘ZBEK TILI LEKSIKASINING TARIXIY TARAQQIYOTI

Abdurazzoqova Feruza Abror qizi
Denov tadbirkorlik va pedagogika Instituti filologiya fakulteti talabasi
abdurazzoqoqovaferuza38@gmail.com
ORCID:0009-0000-2248-2053
https://doi.org/10.5281/zenodo.20021794

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada o'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyot bosqichlari, uning shakllanishi va boyib borishining asosiy manbalari hamda yo'nalishlari batafsil tahlil etilgan. Tadqiqotda o'zbek tili lug'at tarkibining qadimgi turkiy davrdan boshlab to mustaqillik yillarigacha bosib o'tgan tarixiy yo'li, leksik qatlamlar tasnifi, arab, fors-tojik, rus va xalqaro tillardan o'zlashgan so'zlarning ulushi yoritilgan. Shuningdek, mualliflik tahlili asosida zamonaviy o'zbek tilidagi neologizmlar, terminologiya va xalqaro lug'at qatlamining shakllanishi masalalari ko'rib chiqilgan. Maqolada qiyosiy-tarixiy, etimologik, statistik-miqdoriy tahlil metodlari qo'llanilgan.

Kalit so'zlar

o'zbek tili, leksika, tarixiy taraqqiyot, lug'at boyligi, qadimgi turkiy til, eski o'zbek adabiy tili, chig'atoy tili, leksik qatlamlar, o'zlashma so'zlar, neologizmlar, terminologiya.

Аннотация

В настоящей научной статье подробно анализируются этапы исторического развития лексики узбекского языка, основные источники и направления её формирования и обогащения. В исследовании освещён исторический путь, пройденный лексическим составом узбекского языка начиная с древнетюркской эпохи и до годов независимости, представлена классификация лексических пластов, рассмотрена доля заимствований из арабского, персидско-таджикского, русского и международных языков. На основе авторского анализа рассматриваются вопросы формирования неологизмов, терминологии и интернационального лексического пласта в современном узбекском языке. В работе использованы сравнительно-исторический, этимологический и количественно-статистический методы анализа.

Ключевые слова

узбекский язык, лексика, историческое развитие, словарный фонд, древнетюркский язык, староузбекский литературный язык, чагатайский язык, лексические пласты, заимствования, неологизмы, терминология.

Annotation

This scholarly article presents a detailed analysis of the historical stages in the development of the Uzbek language lexicon, the principal sources and directions of its formation and enrichment. The research outlines the historical path traversed by the lexical composition of the Uzbek language from the Old Turkic period to the years of independence, providing a classification of lexical strata and

examining the share of borrowings from Arabic, Persian-Tajik, Russian and international languages. Based on the author's analysis, the paper also addresses issues concerning the formation of neologisms, terminology, and the international lexical layer in the modern Uzbek language. The study employs comparative-historical, etymological, and quantitative-statistical methods of analysis.

Keywords

Uzbek language, lexicon, historical development, vocabulary, Old Turkic language, Old Uzbek literary language, Chagatai language, lexical strata, loanwords, neologisms, terminology.

KIRISH

Tilning lug'at boyligi xalqning ma'naviy-madaniy taraqqiyoti, uning tarixiy yo'li va etnogenezi haqida muhim ma'lumot beruvchi asosiy manbalardan biridir. O'zbek tili leksikasi o'zining boy va murakkab tarixiy yo'liga ega bo'lib, u qadim zamonlardan beri turli ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy omillar ta'sirida shakllanib, boyib borgan. O'zbek tili lug'at tarkibining tarixiy taraqqiyotini o'rganish nafaqat tilshunoslikning, balki etnografiya, tarix va madaniyatshunoslik fanlarining ham muhim vazifalaridan biridir.[1]

Hozirgi o'zbek adabiy tili turkiy tillar oilasining qarluq-uyg'ur (qarluq-chigil) guruhiga mansub bo'lib, uning leksik tarkibi bir necha tarixiy davrlarda turli xalqlar va madaniyatlar bilan bo'lgan aloqalar natijasida shakllangan. Mahmud Koshg'ariyning «Devonu lug'otit turk» (1072–1074) asaridan tortib Alisher Navoiyning «Muhokamat ul-lug'atayn» (1499) asarigacha bo'lgan ko'plab ilmiy va badiiy yodgorliklar leksikamizning qadimiyligini, boyligini va o'ziga xos taraqqiyot yo'lini yorqin namoyon etadi.[2]

Mavzuning dolzarbligi shu bilan izohlanadiki, mustaqillik yillarida ona tilimizning ravnaqi, leksik boyligimizni saqlash va ilmiy o'rganish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. 2019-yilda qabul qilingan «O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmon, shuningdek, ilmiy-texnik terminologiyaning milliy zaminga moslashtirilishi bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar leksikamizning tarixiy taraqqiyot omillarini chuqurroq tahlil qilishni taqozo etmoqda.

Tadqiqotning maqsadi – o'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyot bosqichlarini ilmiy asosda yoritish, har bir bosqichdagi leksik o'ziga xosliklarni aniqlash va lug'at boyligimizning rivojlanish qonuniyatlarini ochib berishdan iborat. Mazkur maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilangan: birinchidan, o'zbek tili leksikasining shakllanish davrlarini ilmiy asosda tasniflash; ikkinchidan, har bir tarixiy bosqichdagi leksik qatlamlarni qiyosiy tahlil qilish; uchinchidan, o'zlashma so'zlarning manbai va miqdoriy nisbatini aniqlash; to'rtinchidan, mustaqillik davridagi leksik jarayonlarni baholash va istiqboldagi vazifalarni belgilashdan iboratdir.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODLARI

Mazkur tadqiqotda o'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyotini chuqur va keng qamrovli o'rganish maqsadida bir qator umumilmiy va xususiy tilshunoslik metodlaridan foydalanildi.

[1] Ҳожиев А. Ўзбек тили лексикологияси. – Тошкент: Фан, 1981. – Б. 5–7.

[2] Бафоев Б. Кўҳна сўзлар тарихи. – Тошкент: Фан, 1991. – Б. 12.

Tadqiqotning empirik bazasi sifatida qadimgi turkiy yodgorliklar (O'rxun-Yenisey bitiglari), Mahmud Koshg'ariyning «Devonu lug'otit turk», Yusuf Xos Hojibning «Qutadg'u bilig», Ahmad Yugnakiyning «Hibat ul-haqoyiq», Xorazmiyning «Muhabbatnoma», Alisher Navoiy va Boburning asarlari, jadid davri matbuoti, sho'rolar davri va mustaqillik davri ilmiy-badiiy adabiyotlari hamda zamonaviy lug'atlar – jumladan, «O'zbek tilining izohli lug'ati» (5 jildlik, 2006–2008) – xizmat qildi.[3]

Tarixiy-qiyosiy metod o'zbek tili leksikasining turli davrlardagi holatini qiyosiy ravishda o'rganish, leksik birliklarning fonetik va semantik o'zgarishlarini kuzatish maqsadida qo'llanildi. Mazkur metod orqali so'zlarning kelib chiqishi, ularning shakliy va ma'noviy taraqqiyoti tahlil qilindi.

Etimologik tahlil metodi o'zlashma va asl turkiy so'zlarni farqlash, leksik birliklarning ildiz manbalarini aniqlash maqsadida ishlatildi. Bu metod yordamida, masalan, «kitob» (arabcha), «daftar» (forscha), «stol» (ruscha), «kompyuter» (inglizcha) singari so'zlarning kelib chiqish manbalari aniqlandi.

Statistik-miqdoriy tahlil metodi o'zbek tili lug'at tarkibidagi turli leksik qatlamlarning ulushini aniqlash uchun amalga oshirildi. Mavjud lug'at va ilmiy tadqiqotlar ma'lumotlariga ko'ra, hozirgi o'zbek adabiy tili lug'at tarkibida turkiy qatlam taxminan 65–70 foizni, arabiy o'zlashmalar 20–25 foizni, fors-tojikcha o'zlashmalar 10–15 foizni, ruscha va xalqaro o'zlashmalar esa 7–10 foizni tashkil etadi (qatlamlar o'rtasida ma'lum darajada o'zaro qoplanish mavjud).[4]

Bundan tashqari, tavsifiy (deskriptiv) metod, leksik-semantik tahlil va sotsiolingvistik yondashuvdan ham foydalanildi. Tadqiqot natijalari A. Hojiyev, Sh. Rahmatullayev, B. Bafoyev, E. Begmatov, F. Abdullayev, R. Doniyorov va Q. Sodiqovning ilmiy ishlari bilan qiyosiy tarzda baholab borildi.

TADQIQOT NATIJALARI

O'zbek tili leksikasining tarixiy ildizlari qadimgi turkiy tilga borib taqaladi. Bu davrda yaratilgan O'rxun-Yenisey yodgorliklari (VI–VIII asrlar), xususan, Kultegin, Bilga xoqon va To'nyuquq bitiglari, qadimgi uyg'ur va xokoniy yodgorliklari turkiy xalqlarning eng qadimgi yozma manbalari hisoblanadi. Bu davr leksikasi sof turkiy so'zlardan iborat bo'lib, asosan harbiy-siyosiy, oilaviy-maishiy, kosmogonik tushunchalarni ifodalovchi so'zlardan tashkil topgan: tengri, el, bo'dun, bek, qag'on, og'lon, qiz, suv, taqlik, yer, kun, oy, yulduz va boshqalar.[5]

Mazkur davrda leksika sof turkiy zaminda rivojlangan bo'lib, sug'd, hind, xitoy va sak tillaridan ayrim o'zlashmalar (masalan, sug'd tilidan «tamg'a», «xotun», xitoy tilidan «mahram») ham kirib kela boshlagan. Qadimgi turkiy davr leksikasi ko'p ma'noli, obrazli xususiyatga ega bo'lib, og'zaki ijod va rasmiy bitiglar tilini boyitgan. Bu davr leksikasining muhim xususiyati – uning konkretlik, antropomorfik obrazlilik va etnokulturologik mazmunga boyligidir.[6]

---

[3]Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5 жилдли / Масъул муҳаррир А. Мадвалиев. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006–2008.

[4]Бегматов Э. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари. – Тошкент: Фан, 1985. – Б. 47–52.

[5]Содиқов Қ. Қадимги туркий ёзма ёдгорликлар. – Тошкент: Тошкент давлат шарқшунослик институти нашриёти, 2009. – Б. 24–28.

[6]Турсунов У., Ўринбоев Б. Ўзбек адабий тили тарихи. – Тошкент: Ўқитувчи, 1995. – Б. 38.

Mazkur davr o'zbek tili leksikasining birinchi yirik ilmiy-adabiy yutuqlari bilan bog'liq. Mahmud Koshg'ariyning «Devonu lug'otit turk» (1072–1074) asari turkiy tillarning birinchi qomusiy lug'ati hisoblanib, unda 7500 dan ortiq turkiy so'zning arab tilidagi izohi berilgan, fonetik va dialektal xususiyatlari yoritilgan. Yusuf Xos Hojibning «Qutadg'u bilig» (1069–1070) asari esa axloqiy-falsafiy mavzulardagi birinchi turkiy tilli yirik dostondir.[7]

Aynan shu davrdan boshlab arabiy va forsiy tillardan keng o'zlashmalar kirib kela boshladi. Buning sababi islom dinining qabul qilinishi, arab yozuvining keng tarqalishi, hamda fors-tojik madaniyati bilan zich bo'lgan aloqalar edi. Tadqiqotchilarning hisoblariga ko'ra, «Qutadg'u bilig»da arabiy o'zlashmalar 4–5 foizni, forsiy o'zlashmalar 2–3 foizni tashkil etadi, qolgan qismi sof turkiy leksikadan iborat. Ahmad Yugnakiyning «Hibat ul-haqoyiq» (XII asr) asarida ham bu jarayon davom etib, axloqiy-diniy mazmundagi arabcha-forscha so'zlar miqdori asta-sekin ortib borgan.[8]

Bu davr o'zbek tili leksikasining oltin asri sifatida tan olinadi. Eski o'zbek adabiy tili (chig'atoy tili) Movarounnahr va Xurosonda yashagan turkiy xalqlarning umumadabiy tili sifatida xizmat qilgan. Mazkur davrning eng yorqin namoyandasi Alisher Navoiy (1441–1501) bo'lib, uning «Muhokamat ul-lug'atayn» (1499) asarida turkiy va forsiy tillarning leksik imkoniyatlari qiyosiy tahlil qilingan. Navoiy o'z asarlarida 26 mingdan ortiq turkiy so'zni qo'llagan, shu bilan birga arab va fors o'zlashmalarini ham mahorat bilan ishlatgan.[9]

Chig'atoy tili leksikasi turkiy, arabiy, forsiy uch qatlamning uyg'unlashuvi natijasida shakllangan. Bu davrda din, ilm-fan, davlatchilik, adabiyot va san'atga oid arabcha (ilm, kitob, hikmat, falsafa, adolat, qonun, hokim, sulton, vazir) hamda forscha (devon, daftar, dasturxon, oshpaz, bog', bahor, gulshan, paymona) so'zlar lug'at boyligimizdan mustahkam o'rin olgan. Xorazmiyning «Muhabbatnoma» (1353), Lutfiy, Sakkokiy, Otoyi, Husayn Boyqaro va Bobur asarlari ham bu boylikni boyitgan asosiy manbalardir.[10]

XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakati o'zbek tili lug'at boyligini yangilashda muhim rol o'ynadi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Cho'lpon, Fitrat, Hamza singari ma'rifatparvarlar tilning ilmiy-publitsistik uslubini shakllantirib, gazeta-jurnal tilini takomillashtirdilar. Sho'rolar davrida (1924–1991) rus tili va u orqali xalqaro lug'at qatlami juda keng kirib keldi: traktor, kombayn, telefon, telegraf, radio, fabrika, zavod, partiya, sotsializm, kollektiv, plan, sovet, ministr, deputat va ko'plab boshqa so'zlar.

Shu bilan birga, 1929-yilda arab yozuvidan lotin yozuviga, 1940-yilda esa kirill yozuviga o'tilishi leksik o'zgarishlarda alohida rol o'ynadi. Mazkur davrda eski o'zbek adabiy tilidagi ko'plab arabcha-forscha so'zlar iste'moldan chiqarilib, ularning o'rniga ruscha-internatsional o'zlashmalar keng tarqaldi. Ilmiy-texnikaviy terminologiyaning shakllanishi asosan rus tili kalkasi va to'g'ridan-

[7]Маҳмуд Кошғарий. Девону луғотит турк. 3 томли / Таржима ва нашрга тайёрловчи С. Муталлибов. – Тошкент: Фан, 1960–1963.

[8]Юсуф Хос Ҳожиб. Қутадғу билиг / Нашрга тайёрловчи Қ. Каримов. – Тошкент: Фан, 1971. – Б. 18–22.

[9]Алишер Навоий. Муҳокамат ул-луғатайн // Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдли. 16-том. – Тошкент: Фан, 2000. – Б. 5–40.

[10]Рустамов А. Навоийнинг бадиий маҳорати. – Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1979. – Б. 56.

to'g'ri o'zlashtirish yo'li bilan amalga oshdi, bu esa keyingi avlodlar uchun jiddiy lingvistik muammoni keltirib chiqardi.[11]

Mustaqillik yillarida o'zbek tili davlat tili sifatidagi mavqeini mustahkamladi va leksikasi yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarildi. 1993-yilda lotin yozuviga qaytish to'g'risida qaror qabul qilindi, 2019-yilda esa o'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzini yanada mustahkamlash chora-tadbirlari belgilab berildi. Hozirgi kunda Davlat tili to'g'risidagi qonun ijrosini tashkil etish va Davlat tili siyosatini izchil yuritish bo'yicha bir qator yangi tashkiliy-huquqiy tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Mazkur davrda quyidagi leksik jarayonlar yaqqol kuzatiladi: birinchidan, eskirgan, iste'moldan chiqqan tarixiy so'zlarning qayta jonlanishi (vazir, hokim, viloyat, tuman, mahalla, soliq, xazina, qonun); ikkinchidan, yangi atama va tushunchalarning paydo bo'lishi (mustaqillik, demokratiya, fuqarolik jamiyati, oshkoralik, bozor iqtisodiyoti, raqamlashtirish); uchinchidan, ingliz tilidan va xalqaro lug'atdan yangi o'zlashmalarning kirib kelishi (kompyuter, internet, smartfon, blogger, marketing, menejment, biznes); to'rtinchidan, ilmiy-texnik terminologiyaning milliylashtirilishi va leksikografiyaning rivojlanishi.[12]

MUHOKAMA

O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti tahlili shuni ko'rsatadiki, lug'at tarkibimizning shakllanishi va boyishi murakkab, ko'p qirrali, lekin ayni paytda izchil tabiiy jarayon bo'lib kechgan. Har bir tarixiy bosqich o'zining ijtimoiy-siyosiy, madaniy va lingvistik xususiyatlari bilan ajralib turadi va keyingi davr leksikasiga muayyan zamin tayyorlaydi.

Birinchidan, o'zbek tili leksikasining genetik asosi sof turkiy bo'lib, bu turkiy negiz hozirgi kunda ham lug'at boyligimizning yarmidan ko'pini tashkil etadi. Tana a'zolari (bosh, ko'z, qo'l, oyoq, yurak), oila a'zolari (ota, ona, og'a, opa, uka, singil), tabiat hodisalari (kun, oy, yulduz, tog', dengiz), elementar harakat-holat fe'llari (kelmoq, ketmoq, bormoq, turmoq, yashamoq) singari fundamental leksika asosan turkiy ildizga ega. Ushbu fakt o'zbek tilining mustahkam turkiy zaminda rivojlanganini va o'z genetik o'zagini saqlab qolganini ko'rsatadi.[13]

Ikkinchidan, arabiy va forsiy o'zlashmalar o'zbek tili leksikasini boyitishda salmoqli o'rin tutadi. Islom dinining qabul qilinishi va musulmon Sharq madaniyatining keng yoyilishi natijasida arab tilidan din, ilm-fan, falsafa, axloq, davlat boshqaruvi sohalariga oid mingdan ortiq so'zlar kirib keldi. Forsiy o'zlashmalar esa adabiyot, san'at, kundalik turmush sohalarini boyitdi. Hozirgi o'zbek adabiy tilining estetik va ifodaviy boyligi ko'p jihatdan ana shu uch tilli qatlamning organik uyg'unlashuvi natijasidir.[14]

Uchinchidan, ruscha va xalqaro o'zlashmalarning kirib kelishi XIX asr ikkinchi yarmidan boshlangan jarayon bo'lib, u ayniqsa sho'rolar davrida tezlashdi. Ammo bu jarayon ko'p hollarda majburan, ona tilining ichki imkoniyatlarini hisobga olmagan holda kechgani uchun ayrim salbiy oqibatlarga olib keldi: ko'plab milliy atamalar yo'qolib, ularning o'rnida ruscha so'zlar barqarorlashdi.

---

[11] Дониёров Р. Ўзбек тилининг илмий-техникавий терминологияси масалалари. – Тошкент: Фан, 1977. – Б. 18–25.

[12] Менглиев Б. Ҳозирги ўзбек тили луғат бойлиги тараққиёти. – Тошкент: Мумтоз сўз, 2017. – Б. 89–94.

[13] Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги адабий ўзбек тили. – Тошкент: Университет, 2006. – Б. 75–80.

[14] Бафоев Б. Кўҳна сўзлар тарихи. – Тошкент: Фан, 1991. – Б. 124.

Mustaqillik yillarida bu nuqson bosqichma-bosqich tuzatib borilmoqda – masalan, «samolyot» o'rniga «tayyora», «vokzal» o'rniga «bekat», ayrim sohalarda «transport» o'rniga «ulov» kabi muqobillar tiklanmoqda yoki yangi atamalar yaratilmoqda.

To'rtinchidan, hozirgi davrda ingliz tilidan va xalqaro ilmiy-texnik leksikadan kirib kelayotgan yangi o'zlashmalar globallashuvning lingvistik in'ikosi sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayonda asosiy vazifa – yangi tushunchalarni ona tilimiz imkoniyatlari asosida ifodalash, terminologiyaning milliy tabiatini saqlashdir. Masalan, «dasturchi» (programmer), «tarmoq» (network), «ilova» (application), «ulagich» (adapter) kabi neologizmlar muvaffaqiyatli yaratildi va kundalik iste'molga kirib keldi. Bu jarayonda Davlat tili komissiyasi va atamashunoslik bo'yicha muassasalarning faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi.[15]

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'zbek tili leksikasi nafaqat tashqi manbalardan boyib borish, balki ichki imkoniyatlar – so'z yasalishi (kompozitsiya, derivatsiya), ma'no kengayishi va torayishi, eskirgan so'zlarning qayta jonlanishi, dialektal so'zlarning adabiy tilga kirishi hisobiga ham izchil rivojlanish qonuniyatiga ega. Mazkur xususiyat tilimizning yashovchanligi, ijodiy salohiyati va kelajakdagi taraqqiyoti uchun yetarli ichki resurslarga ega ekanligini namoyon etadi.[16]

XULOSA

O'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti haqida olib borilgan tadqiqot quyidagi asosiy xulosalarga olib keldi:

1. O'zbek tili leksikasining shakllanishi besh asosiy tarixiy bosqichni o'z ichiga oladi: qadimgi turkiy davr (V–X asrlar), eski turkiy adabiy til davri (XI–XIII asrlar), chig'atoy tili davri (XIV–XIX asrlar), yangi o'zbek adabiy tili va sho'rolar davri (XX asr) hamda mustaqillik davri (1991-yildan keyin). Har bir bosqich o'zining ijtimoiy-siyosiy, madaniy va lingvistik xususiyatlari bilan ajralib turadi.

2. Hozirgi o'zbek adabiy tili lug'at tarkibi turkiy, arabiy, fors-tojikcha, ruscha va xalqaro qatlamlar muvozanati asosida shakllangan. Turkiy qatlam fundamental va eng katta hajmga ega bo'lib, arabiy va forsiy qatlamlar lug'atimizning ilmiy-madaniy boyligini, ruscha va xalqaro qatlam esa zamonaviy ilmiy-texnik tushunchalarni ifodalashda muhim rol o'ynaydi.

3. O'zbek tili leksikasining boyish manbalari ikki yo'nalishda bo'lib, birinchisi – ichki imkoniyatlar (so'z yasalishi, semantik o'zgarishlar, dialektal so'zlarning adabiy tilga kirishi); ikkinchisi – tashqi manbalar (boshqa tillardan o'zlashmalar). Mustaqillik davrida ichki manbalardan foydalanish va milliy terminologiyani izchil rivojlantirish ustuvor yo'nalishga aylandi.[17]

4. Kelajakda o'zbek tili leksikasini yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlar zarur: ilmiy-texnik terminologiyani milliy zaminda izchil takomillashtirish; lug'at tuzish ishlarini zamonaviy talablar darajasiga ko'tarish; raqamli leksikografiya va korpus tilshunosligi imkoniyatlaridan keng

[15]Менглиев Б. Ҳозирги ўзбек тили луғат бойлиги тараққиёти. – Тошкент: Мумтоз сўз, 2017. – Б. 102–108.

[16]Ҳожиев А. Ўзбек тили лексикологияси. – Тошкент: Фан, 1981. – Б. 156.

[17]Бегматов Э. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари. – Тошкент: Фан, 1985. – Б. 178.

foydalanish; neologizmlarni adabiy tilga ilmiy asosda kiritish; ta'lim tizimida leksik madaniyatni shakllantirish.[18]

Mazkur tadqiqot o'zbek tili leksikasining tarixiy taraqqiyoti haqidagi nazariy va amaliy bilimlarni mustahkamlashga, mustaqil O'zbekiston Respublikasi davlat tilining boyligi va salohiyatini yanada chuqurroq tushunishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalaridan oliy ta'lim muassasalarida til tarixi, leksikologiya va lug'atshunoslik fanlarini o'qitishda, shuningdek, ilmiy-tadqiqot ishlarida hamda davlat tili siyosatini amalga oshirishda foydalanish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Аҳмад Югнакий. Ҳибат ул-ҳақойиқ. – Тошкент: Ғ. Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 1972. – 168 б.
2. Алишер Навоий. Муҳокамат ул-луғатайн // Мукаммал асарлар тўплами. 20 жилдли. 16-том. – Тошкент: Фан, 2000. – Б. 5–40.
3. Бафоев Б. Кўҳна сўзлар тарихи. – Тошкент: Фан, 1991. – 184 б.
4. Бегматов Э. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари. – Тошкент: Фан, 1985. – 200 б.
5. Дониёров Р. Ўзбек тилининг илмий-техникавий терминологияси масалалари. – Тошкент: Фан, 1977. – 184 б.
6. Маҳмуд Кошғарий. Девону луғотит турк. 3 томли / Таржима ва нашрга тайёрловчи С. Муталлибов. – Тошкент: Фан, 1960–1963.
7. Менглиев Б. Ҳозирги ўзбек тили луғат бойлиги тараққиёти. – Тошкент: Мумтоз сўз, 2017. – 224 б.
8. Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги адабий ўзбек тили. – Тошкент: Университет, 2006. – 464 б.
9. Рустамов А. Навоийнинг бадиий маҳорати. – Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1979. – 216 б.
10. Содиқов Қ. Қадимги туркий ёзма ёдгорликлар. – Тошкент: Тошкент давлат шарқшунослик институти нашриёти, 2009. – 174 б.
11. Турсунов У., Ўринбоев Б., Алиев А. Ўзбек адабий тили тарихи. – Тошкент: Ўқитувчи, 1995. – 256 б.
12. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 5 жилдли / Масъул муҳаррир А. Мадвалиев. – Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2006–2008.
13. Ҳожиев А. Ўзбек тили лексикологияси. – Тошкент: Фан, 1981. – 168 б.
14. Юсуф Хос Ҳожиб. Қутадғу билиг / Нашрга тайёрловчи Қ. Каримов. – Тошкент: Фан, 1971. – 964 б.
15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 21 октябрдаги ПФ-5850-сон Фармони «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

[18]Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 21 октябрдаги ПФ-5850-сон Фармони «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида».